

УДК 636. 1.082:631.1

Стан і перспективи застосування генетичних ресурсів конярства в Україні

Супрун І.О.

Національний університет біоресурсів і природокористування України

 Iryna_suprun@ukr.net

Супрун І. О. Стан і перспективи застосування генетичних ресурсів конярства в Україні. Збірник наукових праць «Технологія виробництва і переробки продукції тваринництва», 2020. № 2. С. 66–75.

Suprun I. O. Stan i perspektyvy zastosuvannya genetychnykh resursiv konjarstva v Ukraini. Zbirnyk naukovykh prac' «Tehnologija vyrobnytstva i pererobky produkciï tvarynyctva», 2020. № 2. S. 66–75.

Рукопис отримано: 06.05.2020р.

Прийнято: 22.05.2020р.

Затверджено до друку: 24.11.2020р.

doi: 10.33245/2310-9289-2020-158-2-66-75

Постановка проблеми та аналіз останніх досліджень. У міжнародних і національних аграрних програмах пріоритетним завданням є збереження генетичних ресурсів тваринництва і розроблення способів їх ефективного використання [1].

У міжнародних і національних аграрних програмах пріоритетним завданням є збереження генетичних ресурсів тваринництва і розроблення способів їх ефективного використання, адже у світі спостерігається тенденція до зменшення породного складу одомашнених видів тварин. Сьогодні кінні заводи збиткові, не мають коштів для розширеного відтворення, відтак скорочується поголів'я цінних порід коней, збіднюється загальний генофонд. Метою дослідження був аналіз та висвітлення сучасного стану племінного конярства в Україні, характеристика вітчизняних порід племінних коней, які є базою для племінної роботи та прогнозування їх значення у породотворному процесі.

Для аналізу стану розвитку конярства в Україні було використано Державний реєстр суб'єктів племінної справи у тваринництві за 2005–2018 рр. і дані багаторічних досліджень галузі конярства України. Для дослідження використано методи системного узагальнення, графічний, аналітичний та порівняльно-статистичний.

Проведено аналіз стану розвитку конярства в Україні. Доведено, що в умовах тривалої кризи за останні 14 років племінне конярство в Україні зазнало суттєвого зменшення чисельності поголів'я, звуження породної структури та зміни форми власності.

На початок 2019 року в Україні, за даними Державного реєстру суб'єктів племінної справи у тваринництві, існує 38 суб'єктів з племінної роботи: 18 конезаводів, 20 племінних репродукторів.

Найбільше поголів'я племінних коней зосереджено у східних областях України: Луганській, Харківській, Дніпропетровській, Кіровоградській, Запорізькій. Установлено, що лідерами за чисельністю серед заводських порід коней є українська верхова, орловська рисиста та чистокровна верхова.

За період з 2005 до 2019 рр. галузь конярства в Україні зазнала суттєвих втрат, а чисельність племінних коней зменшилася більш як удвічі. Однак за останній рік у Полтавській, Київській, Хмельницькій областях намітилися тенденції до збільшення поголів'я племінних коней. Окремі породи коней можна використовувати як у породотворному процесі, так і для користувального схрещування для спорту.

Ключові слова: порода, кінний завод, племінний репродуктор, поголів'я, жеребець, кобила, вихід лоша́т.

У світі спостерігається тенденція до зменшення породного складу одомашнених видів тварин, а за останніми даними Міжнародної продовольчої організації ФАО, більш як 20 % світових порід тварин знаходяться у зоні ризику, 62 породи є вимерлими, ще кілька мають

обмежені можливості для відтворення. Конярство – не лише одна з галузей аграрного комплексу України, а й об'єкт збереження біотично-різноманіття, визначеного FAO [2, 3, 4].

Загалом у племінному конярстві існує нерациональна структура поголів'я, а сучасні економічні умови України як основний впливовий чинник зумовлюють незадовільну реалізацію генетичного потенціалу заводських порід коней [5].

У сучасних нестабільних економічних умовах гостро стоїть проблема стабілізації внутрішнього та зовнішнього ринків племінних коней, що має вирішуватись суб'єктами племінної справи. Подальший прогрес заводських порід коней вимагає спрямованої планомірної селекції та створення кращих умов вирощування і тренінгу молодняку, що потребує відповідних затрат [6,7].

Україна має унікальні генетичні ресурси племінних коней різних порід і напрямів продуктивності (від ваговозного до верхово-в'ючного). Однак, незважаючи на свою унікальність, галузь упродовж останніх років зазнала колосальних змін та непоправних втрат.

Проблеми розвитку галузі конярства та способи підвищення його ефективності обґрунтовані вітчизняними та закордонними науковцями, серед яких Д.А. Волков, Б.М. Гопка, О.О. Новіков [2, 3]. Незважаючи на публікації та наукові розробки, недостатньо вивченими залишаються питання ефективності галузі конярства. Нині кінні заводи збиткові, не мають коштів для розширеного відтворення, тому скорочується поголів'я цінних порід коней, збіднюється загальний генофонд, втрачаються окремі породи коней. Частка племінного конярства є дуже низькою і становить лише 1,2% від загального поголів'я коней [8].

Метою дослідження був аналіз та висвітлення сучасного стану племінного конярства в Україні, характеристика вітчизняних порід племінних коней, які є базою для племінної роботи, та прогнозування їх значення у породотворному процесі.

Матеріал і методи дослідження. Для аналізу стану розвитку конярства в Україні було використано Державний реєстр суб'єктів племінної справи у тваринництві за 2005–2018 рр. [9–18] та дані багаторічних досліджень галузі конярства України. Для дослідження використано методи системного узагальнення, графічний, аналітичний та порівняльно-статистичний.

Результати дослідження та обговорення. Чисельність коней в Україні є одним із основних показників, який визначає значення галузі в економіці держави. В умовах тривалої

кризи за останні 14 років племінне конярство в Україні зазнало суттєвого зменшення чисельності поголів'я, звуження породної структури та зміни форми власності.

На початок 2019 року в Україні, за даними Державного реєстру суб'єктів племінної справи у тваринництві, існує 38 суб'єктів з племінної роботи: 18 кінних заводів, 20 племінних репродукторів.

Станом на 01.01.2019 року у племінних господарствах України налічувалося 2863 голви коней, зокрема 118 голів жеребців-плідників та 1105 конематок. На кінних заводах утримують 66 % племінного поголів'я (1902 гол.) коней, решту – в племінних репродукторах.

Племінні ресурси конярства, з урахуванням природно-економічних зон в усіх областях України, розподілено нерівномірно (рис. 1). Найбільша кількість племінних коней, або 51 %, зосереджено у 5 областях на Сході України – 1460 голів.

Так, згідно зі стратегічними даними, найбільша кількість коней утримується в племінних господарствах Луганської, Харківської, Дніпропетровської, Кіровоградської областей. Найменше племінних коней утримують у Вінницькій, Одеській, Хмельницькій областях.

Порівнюючи з 2014 роком, зменшення кількості коней на сільськогосподарських підприємствах становило 27,88 %.

З 2014 до 2019 рр. суттєво зменшилося поголів'я коней у Донецькій, Луганській, Вінницькій, Одеській областях, а у Рівненській і Тернопільській областях племінні господарства взагалі втратили свій статус. Натомість у Полтавській та Черкаській областях поголів'я племінних коней збільшилося.

Другим важливим показником зменшення поголів'я є вихід приплоду в розрахунку на 100 голів конематок. За останні роки показник відтворення – вихід лошат від 100 кобил – має тенденцію до погіршення і становить не більше 60 % загалом по Україні.

Для відродження вітчизняного конярства, стабілізації і подальшого його ефективного розвитку необхідне раціональне розв'язання питань рівня концентрації виробництва, обґрунтування і розроблення організаційних положень, питомих виробничо-економічних параметрів та нормативів ведення галузі конярства. Водночас до розв'язання питань організації виробництва продукції конярства необхідно підходити системно, комплексно пов'язувати в балансі виробництво в конярстві, в інших тваринницьких галузях, рослинництві і на підприємстві загалом.

На початок 2019 року в племінних господарствах України зареєстровано 10 порід: 5 верхового напрямку продуктивності: вестфальську, ганOVERську, чистокровну верхову, українську верхову, тракєненську; 3 рисистого напрямку: орловську, російську, французьку; 1 вагOвOзного напрямку – новоолександрівську вагOвOзну, верхово-в’ючного напрямку – гуцульську породу.

Структура племінного поголів’я основних заводських порід коней в Україні на початок 2019 р. (за даними Державного племінного

реєстру суб’єктів племінної справи) [18] наступна: орловська рисиста – 19 %, російська рисиста – 11 %, українська верхова – 28 %, чистокровна верхова – 23 %, ганOVERська – 6 % новоолександрівська вагOвOзна – 5 %, інші породи – 8 %. Заводські породи коней мають свої особливості, кожна з них має попит як для розведення, так і в спорті.

Серед порід найбільшу питому вагу за чисельністю має українська верхова порода (рис. 2). Розводять коней цієї породи в 9 областях. Найчисельніше поголів’я коней цієї

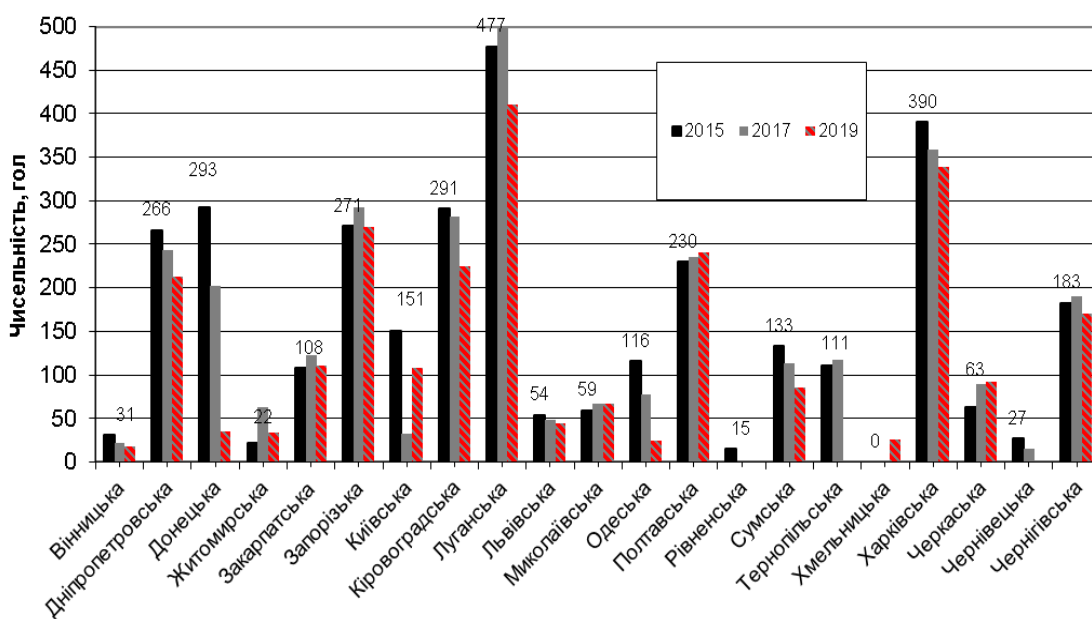

Рис.1. Чисельність поголів’я племінних коней в областях України станом на 1.01.2019 року [18].

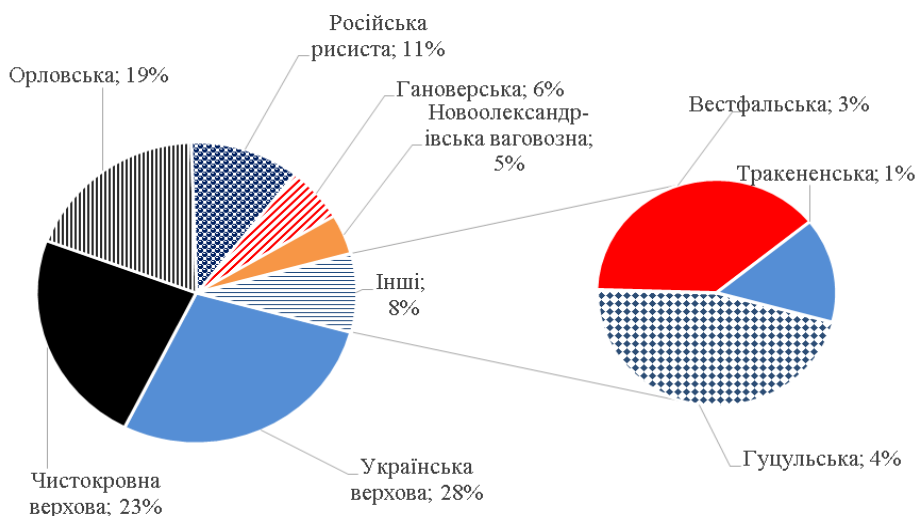

Рис. 2. Питома вага коней різних порід в Україні станом на 1.01.2019 року [18].

породи зосереджено у Харківській, Дніпропетровській, Кіровоградській областях. Середній вихід лошат у породі – 58 %.

Українську верхову породу зареєстровано у 1990 році. Створювали її в інституті тваринництва УААН майже 50 років складним відтворним схрещуванням на основі місцевих кобил верхового габітусу, угорських кобил з чистокровними верховими, тракененськими, орлово-ростопчинськими, ганOVERськими жеребцями. Коні мають відмінні якості для спорту, особливо для виїздки. Для представників породи характерною є ворона, гніда, каракова та руда масті. Коні відзначаються оригінальною гармонійною будовою тіла та екстер'єром. Основні середні проміри жеребців української верхової породи такі: висота в холці – 167,5 см, коса довжина тулуба – 168,0 см, обхват грудей – 195,4 см і обхват п'ястка – 21,0 см, відповідні параметри кобил – 163,8; 164,0; 192,8 і 20,3 см [19, 20].

Голова тварин пропорційна, суха, з рівним профілем, середня за довжиною, рівна та міцна спина, попереk, крижі, міцні, правильної постановки, сухі кінцівки. Ці коні мають вільні продуктивні рухи під час крокування та бігу галопом. Основною перевагою коней української верхової породи проти зарубіжних аналогів є те, що порода цілком придатна для використання в різних видах кінного спорту (під сідлом та в запряжці), що відповідає експортним вимогам, а також для сільськогосподарських робіт. Коні цієї породи мають спокійний темперамент, слухняні, а тому потребують менше трудових та фінансових витрат на вирощування, виїздки і тренування.

Часто в селекційній роботі недооцінюється одна із найважливіших ознак – спортивна роботоздатність, що сповільнює прогрес породи за спортивними якостями.

Порода може бути використана під час створення ферм для вирощування племінних коней на продаж, для поліпшення коней інших порід та удосконалення масового поголів'я коней, що використовуються на сільськогосподарських роботах [21, 22].

Друга за чисельністю в Україні – чистокровна верхова порода коней. Виведено її в Англії у другій половині XVII – першій половині XVIII ст. складним відтворним схрещуванням місцевих кобил верхового типу з жеребцями арабської, персидської, турецької, варварійської, туркменської та інших порід, вона є найрозповсюдженішою у світі серед верхових порід коней. Породні ознаки чистокровних верхових коней формувалися впродовж тривалого розведення бажаних помісей

«у собі» в умовах м'якого клімату, повної забезпеченості кормами, зокрема високоякісними пасовищами, застосування спеціального тренування та випробування на скачках. Відбір жеребців для заводського використання проводили переважно за показниками іподромних випробувань та походженням.

Сучасні коні чистокровної верхової породи великого зросту, мають добре розвинений тулуб, суху будову тіла, сильні м'язи, енергійні рухи. Середні проміри (см): висота у холці жеребців – 163, кобил – 160; обхват грудей – відповідно 186 і 184; обхват п'ястка – 20,5 і 19,5. Масті – гніда, руда, ворона, сіра.

Серед вад, притаманних породі, відзначають козинець, звислий круп, прямі бабки, курбу, жабку, рорер, кровотечу з носа тощо [23].

Коні цієї породи дуже вибагливі до умов утримання, годівлі, виховання і догляду. Порушення їх супроводжується істотною затримкою розвитку молодняка, різким зниженням його іподромного класу та якістю приплоду. Найціннішими ознаками чистокровних коней є висока жвавність, стійка успадкованість якостей породи, швидкість [20, 23].

Племінних коней цієї породи розводять у Дніпропетровській, Донецькій, Кіровоградській, Луганській областях. Загальна їх чисельність становить 665 гол. Середній вихід лошат в Україні становить лише 47 %.

Орловська рисиста порода коней посідає третє місце за чисельністю в Україні. Вона налічує вже 240 років. Проміри: плідників (см) – 162,2–164,3–187,1–20,6; маток (см) – 160,4–163,6–186,4–20,2. Масті коней: сіра, гніда, ворона, руда. Орловський рисак використовується як призовий кінь і поліпшувач місцевих порід. Орловська рисиста порода мала велику вагу в породотворному процесі інших країн. Абсолютний рекорд серед рисаків, випробуваних у Росії, належить орловцю Ковбою – 1 хв 57,2 с на дистанції 1600 м. Коней цієї породи розводять в 9 областях України, найбільше її представників зосереджено в Запорізькій, Полтавській, Сумській областях. Загальна чисельність коней породи становить 538 гол. Середній вихід лошат – 80 % [24].

Російська рисиста порода є четвертою за представництвом в Україні. Розводять її в 6 областях, найбільше – в Луганській, Запорізькій, Полтавській. Загальна чисельність коней цієї породи в племінних господарствах становить 318 гол. Середній вихід лошат – 56 %.

Ця порода формувалася з кінця 19 століття способом простого відтворного схрещування орловських кобил і американських жеребців. Зареєстрована в 1949 році. Генетично жвавша

вихідної орловської породи, однак поступається американській стандартбредній. Наразі витісняється з іподромів як призовий кінь американськими рисаками. Племінний матеріал породи з 90-х років призначений здебільшого для поглинального схрещування з жеребцями американської рисистої породи. Середні проміри плідників (см) – 160,3–161,5–182,3–20,2; кобил (см) – 159,3–161–182,7–19,8. Масті коней переважно гніда, руда, сіра, зрідка ворона [25, 26, 27].

Новоолександрівський ваговоз створений на базі російського ваговоза, який набув значного поширення в породі. Масті – гніда, каракова, ворона. Початок роботи щодо виведення ваговозної породи коней в Україні припадає на 1868 рік, коли в Полтавську область було завезено ваговозів із західноєвропейських країн, переважно із Бельгії. Місцевих кобил (частково поліпшених різними іншими породами) схрещували з гірськими бельгійськими арденами, меншою мірою з брабансонами і першеронами. Селекційна робота будувалась на кросах ліній з одночасним застосуванням інбридингів. Унаслідок було одержано тип коня, що характеризувався невеликим ростом, широким, бочкоподібним корпусом, на низьких, сухих, правильно поставлених ногах, з легкою головою, короткою, широкою шиєю, довгим, роздвоєним, широким, помірно звислим крупом. Надалі головною метою заводу було виведення більш рослих коней правильного екстер'єру і високої роботоздатності. Так було створено нову породу – новоолександрівський ваговоз [28].

Завдяки високим племінним і користувальним якостям ваговозні коні новоолександрівського типу розповсюдились майже у всіх областях України. Племінне ядро породи зосереджено у Новоолександрівському, Дібрівському кінних заводах. Загалом у 3 господарствах племінне поголів'я нараховує 123 голови, зокрема 4 жеребці та 53 кобили. Вихід лошат становить 62 голови на 100 кобил (рис 3.). Кобили характеризуються добрими молочними якостями і є перспективними для розведення з метою отримання молока для виробництва кумису.

В обмеженій кількості в Черкаській області розводять коней ганOVERської та вестфальської порід. Їх питома вага разом становить 4 %. Тракененську породу розводять лише в одному господарстві Донецької області. Чисельність племінних коней – 36 гол., з них 11 конематок та 3 жеребця, тому вона знаходиться під загрозою. За останні роки зникли або реорганізувались, не витримавши конкуренції, племінні репродуктори з розведення російської ваговозної, французької рисистої, торійської порід.

Гуцульську породу розводять лише у двох племінних господарствах Закарпатської області. Нині чисельність племінних коней гуцульської породи становить 111 голів (4 %), з них 5 жеребців-плідників та 52 кобили.

Проаналізовано також динаміку чисельності коней за останні 14 років (рис. 4).

Недостатньо ведеться робота з молодняком племінних заводів і племінних репродукторів. Незважаючи на часткову державну під-

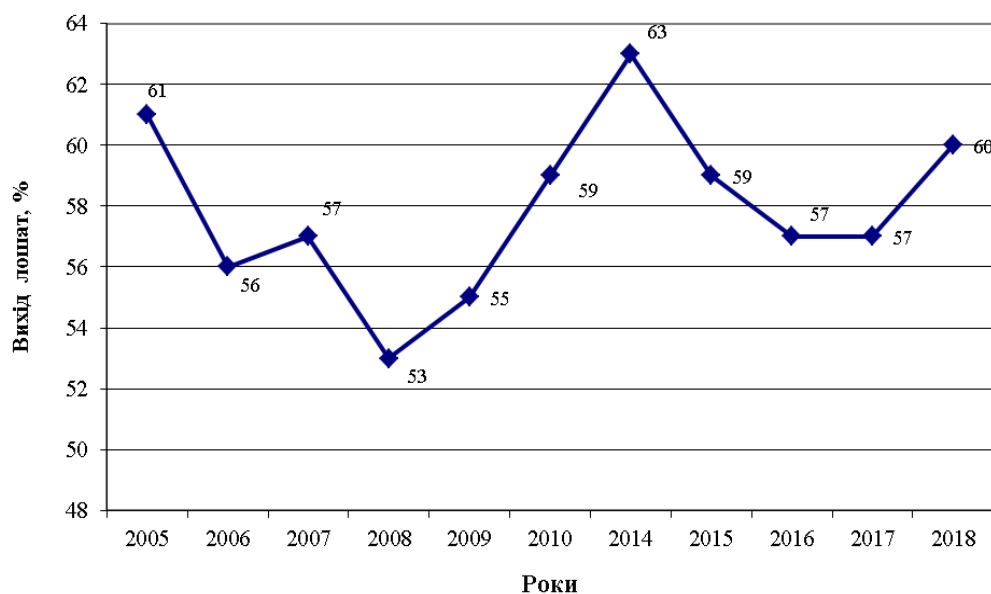

Рис. 3. Динаміка виходу племінних лошат в Україні за період 2005–2018 рр. [9 – 18].

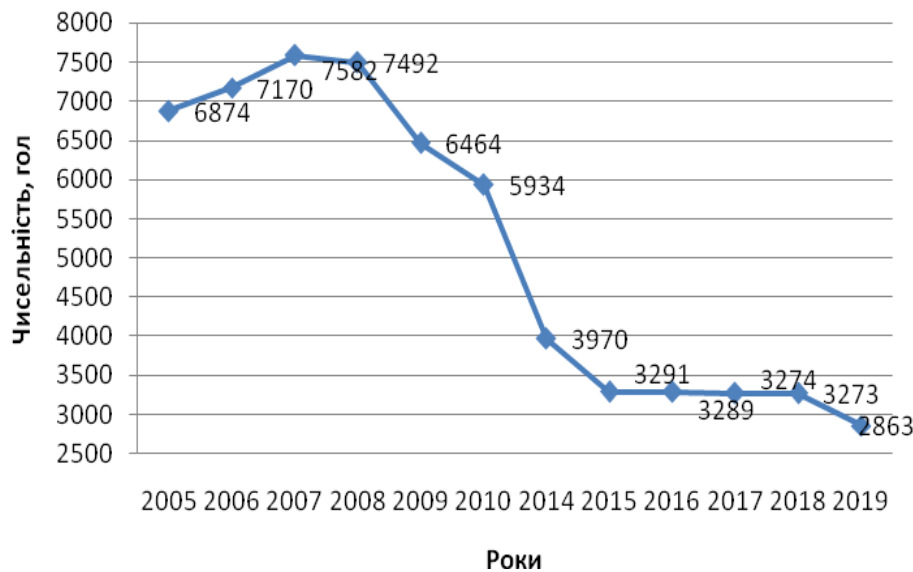

Рис. 4. Динаміка чисельності племінних коней в Україні за період 2005–2019 рр. [9–18].

тримку, кінні заводи та іподроми опинилися в скрутному економічному становищі. Через низьку якість племінних коней більшість конних заводів не може компенсувати витрати на їх вирощування. Усе це спричиняє те, що втрачаються цінні генотипи порід, знижується робоздатність проти європейських і світових стандартів. Недосконала виробнича база кінних заводів та іподромів, їх недостатня матеріально-технічна забезпеченість, відсутність культурних пасовищ і сталої кормової бази, недостатня державна та інвестиційна підтримка галузі негативно впливають на якість племінних коней та рентабельність ведення кіннозаводства. Залишається незадовільним забезпечення галузі конярства якісним кінноспортивним інвентарем, що стримує широке використання коней у кінному спорті. Упродовж останніх років реалізація коней на внутрішньому ринку майже не збільшилась.

Попит на коней вітчизняної селекції залишається достатньо високим, а якість їх здебільшого не відповідає сучасним вимогам і стандартам. Для досягнення головної мети селекціонерів – підвищення якості коней, необхідно якомога більше їх впроваджувати в масовий та класичний спорт, розвивати ринок коней та всіляко підвищувати їх конкурентоздатність [2, 3]. Однак за період 2005–2019 рр. чисельність племінних коней зменшилася на 58 % (табл. 1, рис. 5). Найвищою за останні роки чисельність була в 2007 році.

У структурі поголів'я племінних коней питома вага конематок до 2014 р. коливалася в межах 35,68–40,67 %. У 2015 році зафіксовано найменш задовільний для подальшого відтворення показник – 29,41 %.

З 2016 року спостерігається обнадійлива тенденція до підвищення питомої ваги конематок у загальній структурі поголів'я.

Таблиця 1 – Динаміка структури поголів'я племінних коней [9–18]

Рік	Чисельність, гол			Частка конематок, %
	усього	жеребців-плідників	конематок	
2005	6874	341	2453	35,68
2006	7170	361	2683	37,42
2007	7582	361	2944	38,83
2008	7492	377	2958	39,48
2009	6464	336	2626	40,67
2010	5934	285	2359	39,75
2014	3970	179	1420	35,77
2015	3291	149	968	29,41
2016	3289	142	1258	38,25
2017	3274	126	1302	39,76
2018	3273	141	1256	38,37
2019	2863	118	1105	38,59

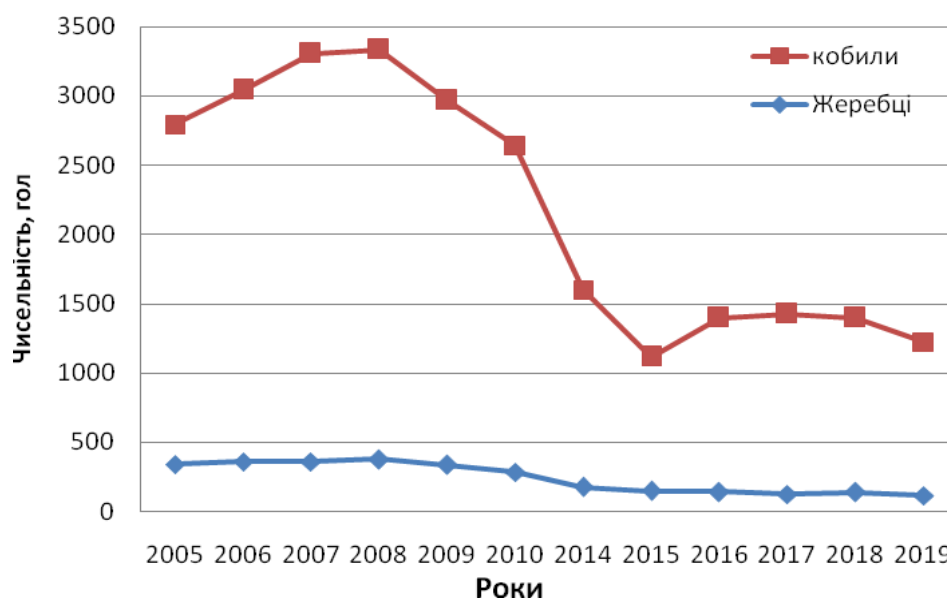

Рис. 5. Динаміка чисельності племінних кобил та жеребців в Україні за період 2005–2019 рр. [9 – 18].

Висновки. Нині в Україні зареєстровано 44 племінні господарства, де розводять 10 порід коней, нерівномірно представлених за чисельністю.

За останні 14 років галузь конярства в Україні зазнала суттєвих втрат, зокрема чисельність племінних коней зменшилася на 58 %. Водночас у Полтавській, Черкаській та Хмельницькій областях України чисельність племінного поголів'я збільшилася.

Деякі господарства, що займалися розведенням російської вагозної, французької рисистої, торійської порід, не витримали конкуренції і реорганізувались або втратили статус

племінних господарств. Найчисельнішими породами залишилися українська верхова, чистокровна верхова, орловська та російська рисиста.

Окремі породи коней можна використовувати як у породотворному процесі, так і для користувального схрещування для спорту. Так, потенційно придатними для створення популяції призових рисаків є російська та орловська рисисти. Для різних видів спорту можна використовувати українських верхових коней і чистопорідних, і помісних з вихідними породами. Для отримання молочної продукції можна використовувати новоолександрівську вагозну породу, яка має добрі молочні якості.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Aurich J., Aurich C. Developments in European Horse Breeding and Consequences for Veterinarians in Equine Reproduction. 2006. Vol. 41. Issue 4. P. 275–279. Doi:<https://doi.org/10.1111/j.1439-0531.2006.00719.x> .<https://onlinelibrary.wiley.com/doi/abs/10.1111/j.1439-0531.2006.00719.x>
2. Генетичні ресурси коней в Україні/ Вербицький П.І та ін. НТБ. 2008. Вип. 98. Харків: Інститут тваринництва УААН. С. 3–10. URL:<http://animal.kharkov.ua/archiv/ntb/NTB98.pdf>
3. Волков Д.А. Племінні ресурси конярства та завдання селекціонерів. НТБ. 2006. Вип. 94. С. 84–88. URL:<http://animal.kharkov.ua/archiv/ntb/NTB94.pdf>
4. Peculiarities of Horse Breeding. Marcilido Dias Silveira da Mota and Luciana Correia de Almeida Regitano. 2012. Doi:<https://doi.org/10.5772/50519>.
5. Програма селекції коней української верхової породи до 2020 року/ за ред Н.В. Кудрявської. Харків: Інститут тваринництва НААН, 2015. 69 с.
6. Gafney B., Cunningham E.P. Estimation of genetic trend in racing performance of thoroughbred horses. Nature. 1988. № 332. P. 722–724. Doi:<https://doi.org/10.1038/332722a0>.
7. Genomic inbreeding trends, influential sire lines and selection in the global Thoroughbred horse population/ McGivney B.A. et al. Scientific Reports. 2020 Vol. 10:466. Doi:<https://doi.org/10.1038/s41598-019-57389-5> <http://www.nature.com/scientificreports>
8. Ткачова І.В. Стратегія розвитку галузі конярства в Україні. Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. 2011. Вип. 160. Ч. 1. С. 271–277.
9. Державний племінний реєстр 2005 рік. Державний науково-виробничий концерн «Селекція», 2006. Т. II. 310 с.
10. Державний племінний реєстр 2006 рік. Державний науково-виробничий концерн «Селекція», 2007. Т. II. 310 с.
11. Державний племінний реєстр 2007 рік. Державний науково-виробничий концерн «Селекція», 2008. Т. II. 310 с.
12. Державний племінний реєстр 2008 рік. Київ: Державний науково-виробничий концерн «Селекція», 2009. Т. II. 310 с.

13. Державний племінний реєстр за 2010 рік. Київ: Укрплемоб'єднання, 2011. Т. II. 332 с.
14. Державний реєстр суб'єктів племінної справи у тваринництві за 2014 рік / за ред. С.В. Прийми. Київ, 2015. Т. II. 319 с. URL:file://animalbreedingcenter.org.ua/derjplemreestr%20%5b%D0%94%D0%B0%D1%82%D0%B0%20%D0%B7%D0%B2%D0%B5%D1%80%D0%B5%D0%BD%D0%B5%D0%BD%D0%BD%D1%8F%20 10.03.2019
15. Державний реєстр суб'єктів племінної справи у тваринництві за 2015 рік / за ред. С.В. Прийми. Київ, 2016. Т. II. 319 с. URL:file://animalbreedingcenter.org.ua/derjplemreestr%20%5b%D0%94%D0%B0%D1%82%D0%B0%20%D0%B7%D0%B2%D0%B5%D1%80%D0%B5%D0%BD%D0%B5%D0%BD%D0%BD%D1%8F%20 10.03.2019
16. Державний реєстр суб'єктів племінної справи у тваринництві за 2016 рік / за ред. С.В. Прийми. Київ, 2017. Т. II. 307 с. URL:file://animalbreedingcenter.org.ua/derjplemreestr%20%5b%D0%94%D0%B0%D1%82%D0%B0%20%D0%B7%D0%B2%D0%B5%D1%80%D0%B5%D0%BD%D0%B5%D0%BD%D0%BD%D1%8F%20 10.03.2019
17. Державний реєстр суб'єктів племінної справи у тваринництві за 2017 рік / за ред. С.В. Прийми. Київ, 2018. Т. II. 307 с. URL:file://animalbreedingcenter.org.ua/derjplemreestr%20%5b%D0%94%D0%B0%D1%82%D0%B0%20%D0%B7%D0%B2%D0%B5%D1%80%D0%B5%D0%BD%D0%B5%D0%BD%D0%BD%D1%8F%20 10.03.2019
18. Державний реєстр суб'єктів племінної справи у тваринництві за 2018 рік / за ред. С.В. Прийми. Київ, 2019. Т. II. 294 с. URL:file://animalbreedingcenter.org.ua/derjplemreestr%20%5b%D0%94%D0%B0%D1%82%D0%B0%20%D0%B7%D0%B2%D0%B5%D1%80%D0%B5%D0%BD%D0%B5%D0%BD%D0%BD%D1%8F%20 10.03.2019
19. Латка О.М., Волков Д.А. Українська верхова порода. Харків: Інститут тваринництва УААН. Науково-селекційний центр з конярства. 2010. 96 с.
20. Ільницька Т.Є. Оцінка спортивної роботоздатності коней різних порід, які брали участь у змаганнях з подолання перешкод. Розведення і генетика тварин. 2018. Вип. 56 С. 25–31. Doi:https://doi.org/10.31073/abg.56.04 . file:///C:/Users/User/Downloads/196-Article%20Text-373-1-10-20181204.pdf
21. Ткачова І.В. Напрями удосконалення генофонду коней української верхової породи. Вісник аграрної науки. 2016. №8. С. 26–32. Doi: https://doi.org/10.31073/agrovisnyk201608-05 .
22. Age and sex features of organism non-specific resistance of Ukrainian riding horse/ Babenko O. et al. Journal of Central European Agriculture. 2020. 21(1). P. 25–36. Doi:https://doi.org/10.5513/jcea01/21.1.2323.
23. Бондаренко О.В., Гетья А.А., Ільницька Т.Є. Методика оцінки та добору племінного матеріалу з використанням генетичних та біологічних особливостей коней різних напрямів використання за сучасними методами. 2017. Чубинське, 36 с.
24. Супрун І.О. Рисисті породи коней в Україні. Розведення і генетика тварин. 2012. Вип. 46. С. 56–59. URL:http://nbuv.gov.ua/UJRN/rgt_2012_46_22
25. Супрун І.О. Методи селекції «призових» рисаків. Вісник Сумського національного аграрного університету. 2010. Вип. 12 (18). С. 124–133.
26. Супрун І.О. Характеристика популяційно-генетичних параметрів коней рисистих порід. Біологія тварин. 2013. Том 15. № 3. С. 132–139. URL:http://aminbiol.com.ua/index.php/ua/arkhiv/93-bt3-15-2013/264-2013-10-09-13-21-11
27. Супрун І.А., Шинкаренко А.А. Роль традиційних соревнований в селекції лошадей рисистых пород. Актуальные проблемы интенсивного развития животноводства. Сборник научных трудов БГСХА. 2013. Выпуск 16. Часть 2. С.10–18. URL:http://elc.baa.by/upload/apirz-13-2.pdf
28. Волков Д.А., Лютих С.В. Сучасний стан, проблеми та перспективи розвитку Новоолександрівської ваговозної породи коней. Вісник аграрної науки. 2013. № 10. С. 33–36. URL:https://agrovisnyk.com/oldpdf/visnyk_10_2013.pdf

REFERENCES

1. Aurich, J., Aurich, C. (2006). Developments in European Horse Breeding and Consequences for Veterinarians in Equine Reproduction. Vol. 41, Issue 4, pp. 275–279. Available at: https://doi.org/10.1111/j.1439-0531.2006.00719.x .https://onlinelibrary.wiley.com/doi/abs/10.1111/j.1439-0531.2006.00719.x
2. Verbytskyi, P.I., Mykytiuk, D.M., Bilous, O.V., Tkachova, I.V., Kostenko, O.I. (2008). Henetychni resursy konei v Ukraini [Genetic resources of horses in Ukraine]. NTB. Kharkiv: Institute of Animal Husbandry UAAS. Issue 98, pp. 3– 10. Available at: http://animal.kharkov.ua/archiv/ntb/NTB98.pdf
3. Volkov, D.A. (2006). Pleminni resursy konjarstva ta zavdannja selekcioneriv [Breeding resources of horse breeding and tasks of breeders]. NTB. Issue 94, pp. 84–88. Available at:https://animal.kharkov.ua/archiv/ntb/NTB94.pdf
4. Peculiarities of Horse Breeding. Marcilido Dias Silveira da Mota and Luciana Correia de Almeida Regitano. 2012. Available at: https://doi.org/10.5772/50519.
5. Kudriavska, N.V. (2015). Prohrama selektsii konei ukrainsoi verkhovoi porody do 2020 roku [The program of Ukrainian horse breed breeding until 2020] Kharkiv: Institute of Animal Husbandry NAAS.
6. Gafney, B., Cunningham, E.P. (1988). Estimation of genetic trend in racing performance of thoroughbred horses. Nature. no. 332, pp. 722–724. Available at: https://doi.org/10.1038/332722a0.
7. McGivney, B.A., Han, H., Corduff, L.R., Katz, L.M., Tozaki, T., MacHugh, D.E., Hill, E.W. (2020). Genomic inbreeding trends, influential sire lines and selection in the global Thoroughbred horse population. Scientific Reports. Vol. 10, 466 p. Available at: https://doi.org/10.1038/s41598-019-57389-5 http://www.nature.com/scientificreports
8. Tkachova, I.V. (2011). Stratehiia rozvytku haluzi koniarstva v Ukraini. [Strategy for the development of the equestrian industry in Ukraine]. Naukovyi visnyk Natsionalnoho universytetu bioresursiv i pryrodokorystuvannia Ukrainy [Scientific Bulletin of the National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine]. Issue 160, Part 1, pp. 271–277.
9. Derzhavnyj plemynnyj rejestr 2005 rik. Derzhavnyj naukovy-vyrobnychyj koncern «Selekcija»2006 [State Tribal Register 2005. State Research and Production Concern "Selection", 2006]. Vol. II, 310 p.

10. Derzhavnyj plemninnyj rejestr 2006 rik. Derzhavnyj naukovo-vyrobnychyj koncern «Selekcija», 2007 [State Tribal Register 2006. State Research and Production Concern "Selection", 2007]. Vol. II, 310 p.

11. Derzhavnyj plemninnyj rejestr 2007 rik. Derzhavnyj naukovo-vyrobnychyj koncern «Selekcija», 2008 [State Tribal Register 2007. State Research and Production Concern "Selection", 2008]. Vol. II, 310 p.

12. Derzhavnyj plemninnyj rejestr 2008 rik [State Tribal Register 2008]. Kyiv: Derzhavnyj naukovo-vyrobnychyj koncern «Selekcija», 2009 [Kyiv: State Research and Production Concern "Selection", 2009]. Vol. II, 310 p.

13. Derzhavnyj plemninnyj rejestr za 2010 rik [State Tribal Register for 2010]. Kyiv: Ukrplemobjednannja, 2011 [Kyiv: Ukrplemobjednannja, 2011]. Vol. II, 332 p.

14. Derzhavnyj rejestr sub'ektiv plemninnoi' spravy u tvarynnyctvi za 2014 rik / za red. S.V. Pryjmy [State Register of Breeding Entities in Animal Husbandry for 2014] / ed. S.V. Pryjmy. Kyiv, 2015. Vol. II, 319 p. Available at: <file://animalbreedingcenter.org.ua/derjplemreestr%20%5b%D0%94%D0%B0%D1%82%D0%B0%20%D0%B7%D0%B2%D0%B5%D1%80%D0%B5%D0%BD%D0%B5%D0%BD%D0%BD%D1%8F%20%10.03>.

15. Derzhavnyj rejestr sub'ektiv plemninnoi' spravy u tvarynnyctvi za 2015 rik / za red. S.V. Pryjmy [State Register of Breeding Entities in Animal Husbandry for 2015] / ed. S.V. Pryjmy. Kyiv, 2016. Vol. II, 319 p. Available at: <file://animalbreedingcenter.org.ua/derjplemreestr%20%5b%D0%94%D0%B0%D1%82%D0%B0%20%D0%B7%D0%B2%D0%B5%D1%80%D0%B5%D0%BD%D0%B5%D0%BD%D0%BD%D1%8F%20%10.03.2019>

16. Derzhavnyj rejestr sub'ektiv plemninnoi' spravy u tvarynnyctvi za 2016 rik / za red. S. V. Pryjmy [State Register of Breeding Entities in Animal Husbandry for 2016] / ed. S.V. Pryjmy. Kyiv, 2017. Vol. II, 307 p. Available at: <file://animalbreedingcenter.org.ua/derjplemreestr%20%5b%D0%94%D0%B0%D1%82%D0%B0%20%D0%B7%D0%B2%D0%B5%D1%80%D0%B5%D0%BD%D0%B5%D0%BD%D0%BD%D1%8F%20%10.03.2019>

17. Derzhavnyj rejestr sub'ektiv plemninnoi' spravy u tvarynnyctvi za 2017 rik / za red. S. V. Pryjmy [State Register of Breeding Entities in Animal Husbandry for 2017] / ed. S.V. Pryjmy. Kyiv, 2018. Vol. II, 307 p. Available at: <file://animalbreedingcenter.org.ua/derjplemreestr%20%5b%D0%94%D0%B0%D1%82%D0%B0%20%D0%B7%D0%B2%D0%B5%D1%80%D0%B5%D0%BD%D0%B5%D0%BD%D0%BD%D1%8F%20%10.03.2019>

18. Derzhavnyj rejestr sub'ektiv plemninnoi' spravy u tvarynnyctvi za 2018 rik / za red. S.V. Pryjmy [State Register of Breeding Entities in Animal Husbandry for 2018] / ed. S.V. Pryjmy. Kyiv, 2019. Vol. II, 294 p. Available at: <file://animalbreedingcenter.org.ua/derjplemreestr%20%5b%D0%94%D0%B0%D1%82%D0%B0%20%D0%B7%D0%B2%D0%B5%D1%80%D0%B5%D0%BD%D0%B5%D0%BD%D0%BD%D1%8F%20%10.03.2019>

19. Latka, O.M., Volkov, D.A. (2010). Ukrai'ns'ka verhova poroda. Harkiv: Instytut tvarynnyctva UAAN [Ukrainian horse breed. Kharkiv: Institute of Animal Husbandry UAAS]. Naukovo-selekcijnij centr z konjarstva [Research and selection center for horse breeding]. 96 p.

20. Il'nyc'ka, T.Je. (2018). Ocinka sportyvnoi' robotozdatnosti konej riznyh porid, jaki braly uchast' u zmagannjah z podolannja pereshkod [Assessment of sports performance of horses of different breeds that participated in competitions to overcome obstacles]. Rozvedennja i

genetyka tvaryn [Breeding and genetics of animals]. Issue 56, pp. 25–31. Available at: <https://doi.org/10.31073/abg.56.04>. file:///C:/Users/User/Downloads/196-Article%20Text-373-1-10-20181204.pdf

21. Tkachova, I.V. (2016). Naprjamy udoskonalennja genofondu konej ukrai'ns'koi' verhovo'i' porody [Directions for improving the gene pool of Ukrainian horses]. Visnyk agrarnoi' nauky [Bulletin of Agricultural Science]. no. 8, pp. 26–32. Available at: <https://doi.org/10.31073/agrovisnyk201608-05>.

22. Babenko, O., Bushtruk, M., Stavetska, R., Starostenko, I., Tkachenko, S., Klopenko, N., Popova, M. (2020). Age and sex features of organism non-specific resistance of Ukrainian riding horse. Journal of Central European Agriculture. 21(1), pp. 25–36. Available at: <https://doi.org/10.5513/jcea01/21.1.2323>.

23. Bondarenko O.V., Getja A.A., Il'nyc'ka T.Je. (2017). Metodyka ocinky ta doboru pleminnogo materialu z vykorystannjam genetychnyh ta biologichnyh osoblyvostej konej riznyh naprjamiv vykorystannja za suchasnymy metodamy [Methods of evaluation and selection of breeding material using genetic and biological characteristics of horses of different uses according to modern methods]. Chubynske, 36 p.

24. Suprun, I.O. (2012). Rysysti porody konej v Ukrai'ni [Lynx breeds of horses in Ukraine]. Rozvedennja i genetyka tvaryn [Breeding and genetics of animals]. Issue 46, pp. 56–59. Available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/rgt_2012_46_22

25. Suprun, I.O. (2010). Metody selekcii' «pryzovyh» rysakiv [Methods of selection of "prize" trotters]. Visnyk Sums'kogo nacional'nogo agrarnogo universytetu [Bulletin of Sumy National Agrarian University]. Issue 12 (18), pp. 124–133.

26. Suprun, I.O. (2013). Harakterystyka populacijno-genetychnyh parametriv konej rysystyh porid [Characteristics of population-genetic parameters of trotting horses]. Biologija tvaryn [Animal biology]. Vol. 15, no. 3, pp. 132–139. Available at: <http://aminbiol.com.ua/index.php/ua/arkhiv/93-bt3-15-2013/264-2013-10-09-13-21-11>

27. Suprun, I.A., Shinkarenko, A.A. (2013). Rol' tradicijnyh sorevnovanij v selekcii' loshadej rysystyh porod [The role of traditional competition in breeding horses of trotter breeds]. Aktual'nye problemy intensivnogo razvitija zhivotnovodstva [Actual problems of the intensive development of animal husbandry]. Sbornik nauchnyh trudov BGSAA [Collection of scientific works of BSAA]. Issue 16, Part 2, pp. 10–18. Available at: <http://elc.baa.by/upload/apirz-13-2.pdf>

28. Volkov, D.A., Ljutyh, S.V. (2013). Suchasnyj stan, problemy ta perspektyvy rozvytku Novooleksandriv'skoi' vagoznoi' porody konej [Current state, problems and prospects of development of Novooleksandrivska heavy truck breed of horses]. Visnyk agrarnoi' nauky [Bulletin of Agricultural Science]. no. 10, pp. 33–36. Available at: https://agrovisnyk.com/oldpdf/visnyk_10_2013.pdf

Состояние и перспективы использования генетических ресурсов коневодства в Украине

Супрун И.А.

В международных и национальных аграрных программах приоритетной задачей является сохранение генетических ресурсов животноводства и разработка путей их эффективного использования, поскольку в мире наблюдается тенденция к сокращению породно-

го состава одомашненных видов животных. На сегодня конные заводы убыточны, не имеют средств для расширенного воспроизводства, и соответственно сокращается поголовье ценных пород лошадей, обедняется общий генофонд. Целью исследований был анализ современного состояния племенного коневодства в Украине, характеристика отечественных пород племенных лошадей, которые являются базой для племенной работы, и прогнозирование их роли в пороодообразовательном процессе.

Для анализа состояния развития коневодства в Украине был использован Государственный реестр субъектов племенного дела в животноводстве за 2005–2018 гг. и данные многолетних исследований в области коневодства Украины. Для исследования использованы методы системного обобщения, графический, аналитический и сравнительно-статистический.

Проведен анализ развития коневодства в Украине. Доказано, что в условиях затянувшегося кризиса за последние 14 лет племенное коневодство в Украине претерпело существенного сокращения численности поголовья, сужения породной структуры и изменения форм собственности.

На начало 2019 года в Украине зарегистрировано 38 субъектов племенной работы: 18 конезаводов, 20 племенных репродукторов.

Наибольшее поголовье племенных лошадей сосредоточено в восточных областях Украины: Луганской, Харьковской, Днепропетровской, Кировоградской, Запорожской. Установлено, что лидерами по численности среди заводских пород лошадей являются украинская верховая, орловская рысистая и чистокровная верховая породы лошадей.

За период с 2005 по 2019 гг. отрасль коневодства в Украине понесла существенные потери, а численность племенных лошадей сократилась более чем вдвое. Однако за последний год в Полтавской, Киевской, Хмельницкой областях наметились тенденции к увеличению поголовья племенных лошадей. Отдельные породы лошадей могут использоваться как в пороодообразовательном процессе, так и для пользовательского скрещивания для спорта.

Ключевые слова: порода, конный завод, племенной репродуктор, поголовье, жеребец, кобыла, выход жеребят.

The Prospects of genetic resources of horse using in Ukraine

Suprun I.

The high-priority task in international and national agricultural programs is to preserve the genetic resources of livestock and develop some ways to use them effectively, because there is a tendency in the world where we can see the reduction of the breed composition of domesticated animal species. Today, horse farms are unprofitable, do not have the funds for expanded reproduction, and accordingly the population of valuable breeds of horses is reduced, the general gene pool is impoverished. The aim of the study was to analyze and highlight the current state of horse breeding in Ukraine, the characteristics of domestic breeds of breeding horses, which are the basis for breeding work, and forecasting their importance in the breed process.

To analyze the state of development of horse breeding in Ukraine, the State Register of subjects of breeding in animal husbandry for 2005-2018 and the data of long-term research in the field of horse breeding in Ukraine were used. There were used the methods of system generalization, graphic, analytical and comparative-statistical.

The analysis of the state development of horse breeding in Ukraine has been carried out. It was also proved that in the conditions of a long crisis for the last 14 years pedigree horse breeding in Ukraine has undergone a significant decrease in the number of livestock, narrowing of the breed structure and change of ownership.

At the beginning of 2019 in Ukraine, according to the State Register of Breeding Entities in Animal Husbandry, there are 38 breeding entities: 18 stud farms, 20 breeding breeders.

The largest number of breeding horses is concentrated in the eastern regions of Ukraine: Luhansk, Kharkiv, Dnipropetrovsk, Kirovohrad, Zaporizhia. It is established that the leaders in the number of factory breeds of horses are the Ukrainian horse, Orel trotter and purebred horse.

During the period from 2005 to 2019, the horse breeding industry in Ukraine suffered significant losses, and the number of breeding horses decreased more than twice. However, over the last year in Poltava, Kyiv, Khmelnytsky regions there have been tendencies to increase the number of breeding horses.

Some breeds of horses can be used both in the breeding process and for custom of crossbreeding for sports.

Key words: breed, horse farm, breeding breeder, livestock, stallion, mare, foal yield.

Copyright: Супрун І.О. © This is an open-access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution License, which permits unrestricted use, distribution, and reproduction in any medium, provided the original author and source are credited.

Супрун І.О.

ID: <https://orcid.org/0000-0001-8105-1923>